

9. Nic o nás bez nás

↑ Originalní rukopis zákona *Nihil Novi* z roku 1505 aneb „Nic o nás bez nás“, který králi znemožňoval přijmout jakýkoli zákon bez souhlasu šlechtického lidu shromážděného na Sejmu. Tento zákon tvořil základ „zlaté svobody“ Republiky. / Zdroj: Wikimedia Commons

↑ Nikolaj Repnin: Kozáci píší sultánovi. Důraz na zlatou svobodu a nedůvěra k autoritám odvozená od šlechtické Republiky tvořila i základ kozáckého politického společenství na Zaporožské Siči. / Zdroj: archiv autora

→ Šlechta Rzeczpospolité se stylizovala do role potomků východního kmene Sarmatů, s čímž souvisela i její výstřední móda. / Zdroj: archiv autora

Jestliže král Francie mohl říkat „stát jsem já“, pro Polsko-litevskou unii beze zbytku platilo, že státem byli občané, tedy šlechta. Svou pozici si šlechta vydobyla postupně – obzvláště důležitá byla privilegia *neminem captivabimus*, zaručující osobní nedotknutelnost, i pravidlo *nihil novi*, zakazující králi vydávat zákony bez souhlasu šlechtického sněmu. Síla šlechty se odvíjela i od její početnosti, neboť šlechtický stav tvořil 8–10 % veškeré populace (pro srovnání ve Velké Británii mělo ještě v polovině 19. století volební právo kolem 6 % populace). Oproti jiným zemím zde navíc byli všichni příslušníci stavovské obce před zákonem zcela rovnými bratry. Všechny tyto principy podporovala specifická ideologie sarmatismu, dle níž byli všichni šlechtici jako domnělí potomci antického etnika povinni chránit tzv. *zlaté svobody* – soubor hodnot a práv, díky nimž se polsko-litevská šlechta považovala za nejvolnější národ pod sluncem. Kromě exotických oděvů se tak sarmatismus projevoval i četnými rebeliemi proti vlastnímu králi – v 18. století šlechta ustavila například Barskou konfederaci, jež měla Unii zbavit ruského vlivu, ale nakonec vedla k prvnímu dělení území Rzeczpospolité mezi záborové mocnosti.

↑ Právo na vzpouru proti panovníkovi patřilo mezi posvátná práva šlechty. Mikołaj Zebrzydowski, vůdčí osobnost vzpoury z roku 1606, je zároveň zakladatelem poutního místa **Zebrzydowska kalvárie**. / Foto: Mariusz Cieszewski, Polska.pl

↑ Zebrzydowska kalvárie patří mezi skvosty polského baroka a byla zapsána na seznam světového dědictví UNESCO. Na snímku **jedna z kaplí křížové cesty**. / Foto: Mariusz Cieszewski, Polska.pl

„*V Polsku není sice zlato či stříbro a nejsou zde ani vinohrady... ale svoboda, nejvyšší dobro mezi všemi dobry, je vlastní vašemu rodu i jménu... a je tak ohromná a veliká, že ve srovnání s ní by svoboda jiných národů byla pro nás nesnesitelným otroctvím.*“

Stanisław Orzechowski, *Quincunx aneb Vzor Koruny polské*, 1564

→ S politickým životem Rzeczpospolité byla úzce spojena i **Sandoměř**, tradiční město šlechtických konfederací. Dnes patří mezi nejnavštěvovanější místa v Polsku. / Foto: Mariusz Cieszewski, Polska.pl

„*Polský národ skládá se ze tří stavů: šlechticů, kteří jsou vším, měšťanů, kteří nejsou ničím, a venkovanů, kteří jsou méně než ničím.*“

J. J. Rousseau,
Úvahy o polské vládě

← **Kazimír Pułaski**, pozdější národní hrdina Spojených států, utekl z Polska po neúspěšné Barské konfederaci v letech 1769–1772. Konfederace byla jedním z prvních pokusů o vytržení země z prohlubující se závislosti na Rusku. / Zdroj: archiv autora

← Právě v Sandoměři začala Zebrzydowského vzpoura a v roce 1704 se sandoměřská konfederace v průběhu Velké severní války postavila za dosavadního panovníka Augusta II. proti prošvédskému vzdorokráli Stanisławu Leszczyńskému. Na snímku **Královský hrad v Sandoměři**. / Foto: Mariusz Cieszewski, Polska.pl